

TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ WARSZAWY

Program

Obroża

PIASECZNO PRUSZKÓW

REJONY V i VI

VII. OBWODU AK OBROŻA

Stowarzyszenie
Pamięci

Powstania
Warszawskiego
1944

Warszawa 9. kwietnia 2016 r.

PROGRAM
CZWARTEJ WIZJI TERENOWEJ

(autokarowa wycieczka historyczno – krajoznawcza
z cyklu „na przedpolu Warszawy”

po terenach Rejonów V – Piaseczno i VI - Pruszków)

9. KWIETNIA 2016 r – SOBOTA

8.45

Zbiórka na Placu Bankowym przy Galerii Porczyńskich (r.Elektoralnej)

9.00

Odjazd z placu Bankowego

Przejazd do Pęcic

Po drodze miejsca pamięci związane z EXODUSEM

9.30-10.00

Pęcice

Teren bitwy i mauzoleum pułku Grzymały

Przejazd do Pruszkowa

10.30 – 11.30

Pruszków i okolice

Opowieść o exodusie, ratowaniu ludzi i zabytków i o Polskim Państwie Podziemnym (pomnik 16-tu).

Przejazd do Bud Zosinych

Po drodze zabytki Grodziska Mazowieckiego;

12.00 -12.30

Budy Zosine

Miejsce bitwy pod Jaktorowem, gdzie Grupa Kampinos przebiła się przez linie niemieckie i odeszła w kierunku Gór Świętokrzyskich. Zwiedzanie cmentarza i pola bitwy,

Przejazd do Młochowa

12.30 – 13.30

Młochów

Spacer po parku pałacowym; Opowieść o żołnierzach VI. Rejonu.

Przejazd do lasów Chojnowskich szlakiem powstańców.

14.30 – 16.00

Plac biwakowy przy spalonej gajówce Zimne Doły

*Przerwa na żołnierski posiłek (grochówka z kuchni polowej, ognisko);
odwiedzenie miejsc pamięci.*

ok. 15.30

Spotkanie z Organizatorami Programu; podsumowanie PROGRAMU OBROŻA.

Przejazd do Powsina

Po drodze miejsca pamięci w Chojnowie, Konstancinie i , Jeziornie.

16.30 – 17.00

Powsin

Cmentarz wojenny w Powsinie

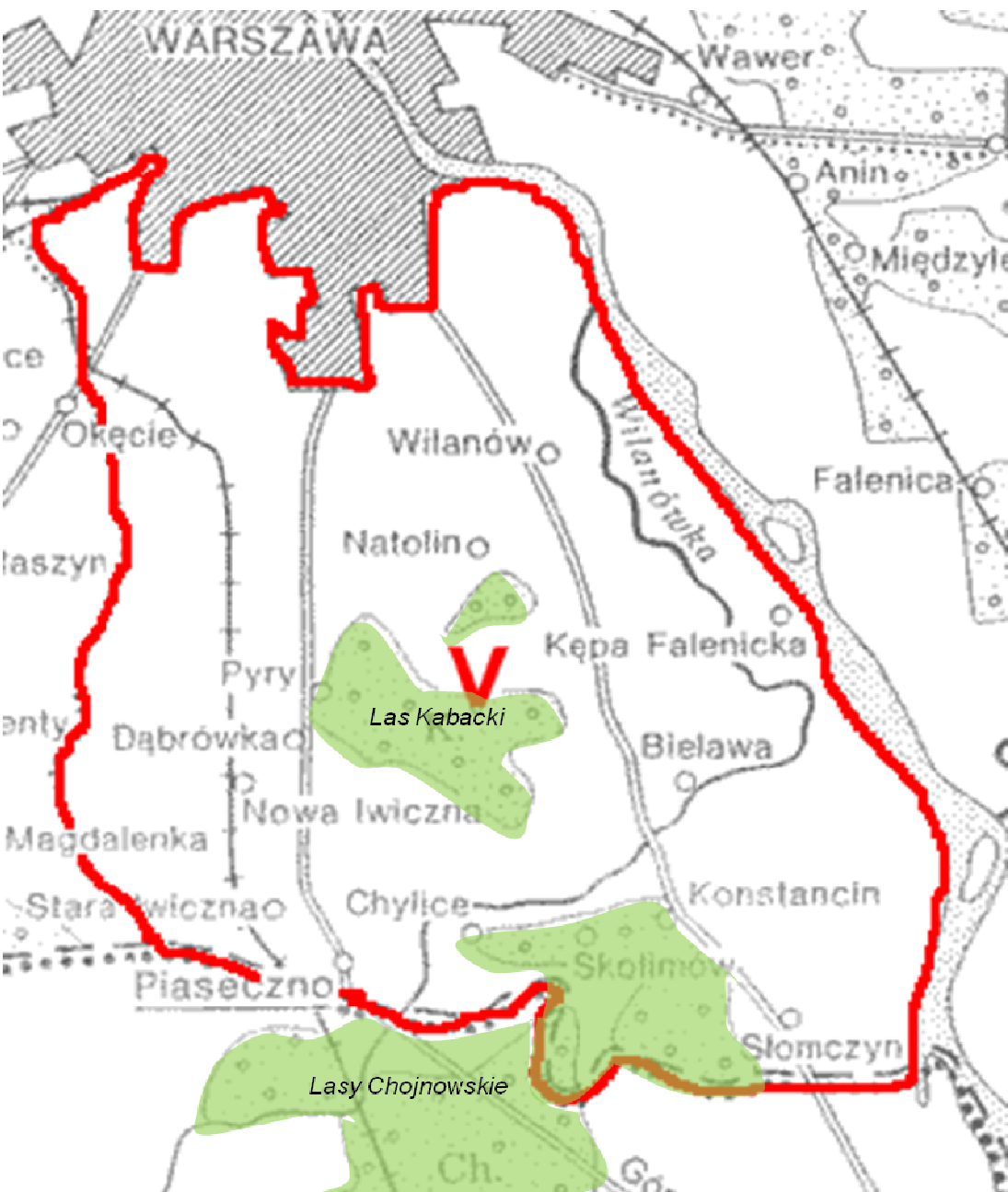
Przejazd do Wilanowa

Wilanów

Kwatery wojskowe na cmentarzu parafialnym; grób płk. „Grzymały”.

ok. 18.00

Powrót na plac Bankowy

Mapa Rejonu V

REJON PIĄTY

VII Obwodu „Obroża” Okręgu AK Warszawa - Miasto

Topografia

Rejon o kryptonimie „Gątyń” obejmował teren zbliżony do północnej części obecnego powiatu piaseczyńskiego składający się z ówczesnych gmin: Nowa Iwiczna, Wilanów, Skolimów-Konstancin i miasta Piaseczno. Obecnie są to Gminy: Lesznówola, Piaseczno i Konstancin-Jeziorna i oczywiście miasto Piaseczno.

Na terenie Rejonu V. znajdowały się m.in.: 2 drogi główne, obie prowadzące do Góry Kalwarii i dalej wzdłuż Wisły do Sandomierza oraz strategiczna linia kolejowa prowadząca przez Lasy Chojnowskie do Radomia. Były tu też 2 linie kolei wąskotorowej zapewniające m.in. łączność oddziałów akowskich z Dowództwem oraz zaopatrzenie Warszawy w żywność. Północną granicą Rejonu Piątego był Mokotów, którego 3 forty (przy Idzikowskiego, Czerniakowskiej i w Augustówce) , obsadzone przez Niemców kontrolowały komunikację z Warszawą. Znajdujący się w centrum Rejonu Las Kabacki i przylegające od południa Lasy Chojnowskie – doskonale służyły konspiracji i walce.

Główne zadania jednostek Rejonu

Podczas konspiracji głównym zadaniem stacjonującego tu batalionu AK noszącego kryptonimy: „Natolin”, „Gątyń”, a od lipca 1944 r. „Krawiec” było prowadzenie szkoleń oraz odbieranie rzutów.

Batalion składał się z 4 kompanii funkcjonujących pod komendą: kpt. Mariana Bródki-Kęsickiego ps. „Grzegorz”. W lipcu 1944r. liczył 860 żołnierzy.

Tak jak w całym Okręgu, organizowano tu i prowadzono szkolenia rekruckie i sanitarne, kolportowano prasę konspiracyjną, utrzymywano łączność pomiędzy sztabem a dowódcami oddziałów i pododdziałów, przygotowywano zaplecze gospodarcze i kwatermistrzowskie, oraz systematycznie przygotowywano oddziały liniowe do walki.

Specyfiką Rejonu było szkolenie podziemnego harcerstwa. Tu m.in. zdobywał szlify harcmistrzowskie Tadeusz Zawadzki „Zośka” i jego przyjaciele.

Podobnie jak w innych, w V. Rejonie operował kilkunasto osobowy Oddział Dywersji Bojowej "Gątyń", który przeprowadził ponad 40 akcji.

Przed Powstaniem Delegatura Rządu przeprowadziła wśród swoich funkcjonariuszy akcję profilaktycznej ochrony ich rodzin. Matki z małymi dziećmi miały wyjechać „na wakacje” poza Warszawę, a dla starszych dzieci zorganizowano kolonie, m.in. w lasach V. Rejonu Obroży.

Sam pamiętam, że wywieziono mnie kolejką Grójecką, za Piaseczno. gdzieś w okolicy Zalesia. Były to jakieś baraki, ze stołówką, otoczone gęstym lasem, w którym graliśmy w podchody. Miałem 11 lat i nawet mi się to podobało, ale wolałbym być z mamą i moimi małutkimi braćmi, Oni jednak pojechali do Świdra, co im ocaliło życie. Ocaliło, bo nasz dom Niemcy podpalili już w piątym dniu Powstania. Gorzej było ze mną. Nagle wybuchła u nas szkarlatyna i na pięć dni przed Powstaniem znalazłem się w domu. Ojciec zdążył sprowadzić lekarza, załatwić lekarstwa i pojechał do mamy, gdzie na dwa dni przed Powstaniem został „wyzwolony” przez front wschodni. Ja zostałem sam aby przeżyć w Warszawie swą największą przygodę życia.

Miejsca obozu nikt dziś nie umie wskazać, ale należy się domyślać, że było to jakieś gospodarstwo leśne przy leśniczówce lub tartaku. Mogło być także gospodarstwo przyklasztorne.

Obóz harcerski w Worochcie w 1934 r.,

Działania podczas Powstania

W pierwszym jego okresie do dn.15 sierpnia działania były prowadzone na własnym terenie.

15. sierpnia z oddziałów własnych oraz tych które przybyły z Ochoty i Mokotowa utworzono grupę bojową, która pod dowództwem ppłk. „Grzymały” w nocy z 19 na 20 sierpnia wyruszyła na Sadybę, walcząc pod Wolicą i Wilanowem, gdzie poległ jej Dowódca,. Na Mokotwie dołączono ich do pułków Baszta i Waligóra.

Z jednostek V.Rejonu na Sadybę przebiła się jedynie kompania dowodzona przez ppor. Stanisława Milczyńskiego ps. „Gryf”. Pozostałe pododdziały wycofały się w rejon lasów Chojnowskich, a oddział z Rejonu VI. pod dowództwem ppor. Tadeusza Nowickiego „Orlika” przebił się do Puszczy Kampinoskiej, gdzie walczył w składzie wojsk Rejonu VIII. (p. opis Rejonu VI).

A oto przebieg najważniejszych wydarzeń:

- **1 sierpnia** starcia w Wilanowie, Jeziornie, Dąbrówce, Klarysewie, Mirkowie i Wierzbnie.
- **4 sierpnia** po pomyślnych atakach na niemieckie reflektory przeciwlotnicze w Chylicach i na Kierszku, pod wieczór oddziały przeszły do Lasów Chojnowskich i do Lasów Łoś.
- **11 sierpnia** bitwa z Niemcami pod Piskorką.
- **5 – 15 sierpnia** w Rejonie koncentrują się, stacjonują i reorganizują oddziały powstańcze które przybyły do V Rejonu z Ochoty, Mokotowa, Rembertowa i in.
Największą grupę stanowili powstańcy, którzy pod dowództwem ppłk. „Grzymały” doszli tu z Ochoty przez Pęcice i Lasy Sękocińskie. O ich drodze i o bitwie pod Pęcicami przeczytacie dalej, w części poświęconej Rejonowi VI.
- **15 sierpnia** nad zgromadzonymi tu oddziałami objął dowodzenie ppłk Mieczysław Sokołowski „Grzymała”, tworząc pułk o tej samej nazwie.
 - **18 i 19 sierpnia** Po odebraniu w Lesie Kabackim zrzutu broni, pułk „Grzymała” , w drodze na Mokotów stoczył w Wilanowie nocną potyczkę z Niemcami i przedarł się przez Sadybę na ul.Puławską, gdzie dotarł ok.19.00. W Wilanowie poległ dowódca pułku ppłk.„Grzymała” i spoczywa tu na starym cmentarzu.

- **21 sierpnia – 15 września** żołnierze przybyli z V Rejonu bronią Sielc. Walczą, odnoszą sukcesy i ponoszą straty. Ich szczegółowy szlak bojowy opisano m.in. w *"Kalendarium walk żołnierzy „Obroży” na Mokotowie"*. Podczas walk na Sielcach, przez Wisłę, z Pragi, przeprawiali się żołnierze z innych rejonów Obroży, aby dołączyć do Powstania. I tak:
 - o **25/26 sierpnia** w nocy, dociera 15 żołnierzy Obroży z Rejonu Rembertów.
 - o **27/28 sierpnia** w nocy, dociera kolejnych 15 żołnierzy.
 - o **31 sierpnia /1 września** z Grochowa, na wysokości wsi Las, przeprawia się drużyna „Demsy” i omijając Jeziorko Czerniakowskie, dociera do Pl. Bernardyńskiego, a stąd ulicą Idzikowskiego do Królikarni
- **2 września** Niemcy zdobywają sąsiednią Sadybę i rozpoczynają ciężkie bombardowanie Sielc.
- **9 września** rozpoczyna się systematyczne niemieckie atakowanie Sielc lotnictwem, artylerią i moździerzami.
- **11 września** Niemcy przypuszczają generalny szturm poprzedzony przygotowaniem artyleryjskim i wspierany bombardowaniem.
- **16 września** po tygodniu nieprzerwanego niemieckiego szturmu, powstańcy wycofują się najpierw za ulicę Belwederską, a następnie na Górny Mokotów, gdzie pododdziały „Krawca” zajmują stanowiska na skarpie w rejonie ulicy Malczewskiego.
- **18 września** W południe miał miejsce olbrzymi zrzut broni nad Warszawą, ale tylko niewielka część została przejęta przez powstańców Mokotowa
- **24 września** rano rozpoczął się oskrzydłający atak Niemców. Jest to początek koncentrycznego natarcia nieprzyjaciela na Mokotów, zakończonego jego kapitulacją w dniu 27 września.
- **24 – 27 września** żołnierze Obroży walczą na rubieży ulicy Puławskiej od Ursynowskiej po Królikarnię. Ich dowództwo znajduje się od 22 IX na ul. Wiśniowej 7. Ostatnie zwycięskie starcie miało miejsce w sąsiedztwie kościoła św. Michała, gdzie odparto natarcie idące skrajem skarpy. Strzałem z „piata” zniszczono wtedy gniazdo niemieckiego cekaemu.
- **26 września** rozpoczyna się ewakuacja do Śródmieścia.
- **27 września** o świcie do dowództwa Powstania nadszedł meldunek, że Mokotów skapitulował.

Zimne Doły

Gajówka Zimne Doły była jednym z miejsc postoju i koncentracji oddziałów powstańczych. Położona w głębi pięknego brzoźowego lasu przylegającego od zachodu do rzeki Zielonej i Stawów Żabienieckich od wschodu do Traktu Wareckiego, a od południa do dużego kompleksu Lasów Chojnowskich – była wygodnym miejscem dla konspiracyjnych działań.

To tymi lasami doszli tu, po stoczeniu bitwy pod Pęcicami, warszawscy powstańcy z Ochoty, i stąd ppłk Grzymała wymaszerował w nocy z 18 na 19 sierpnia na Mokotów.

O ich drodze z Ochoty i stoczonej bitwie czytajcie w drugiej części zeszytu, w rozdziale *Pęcice*.

25 sierpnia 1944 r. miała tu miejsce potyczka żołnierzy NSZ z Niemcami, podczas której gajówka została spalona. O tym fakcie i o udziale polskich leśników w walkach o Niepodległość przypominają wzniesione tu pomniki.

Dziś "Zimne Doły" to skrzyżowanie szlaków pieszych i punkt początkowy ścieżki przyrodniczo-leśnej.

W latach siedemdziesiątych ub. w. wybudowano tu szereg drewnianych wiat wśród których wyróżnia się "Amfiteatr" i wieża widokowa.

W tym pięknym miejscu będzie na nas czekała kuchnia polowa z grochówką, ognisko i patyki na to co przywieziecie ze sobą.

Spróbujemy podsumować realizację **Programu Obroża**, oraz podziękować uczestnikom, organizatorom, sponsorom i wolontariuszom za ich prawie dwuletnią pracę.

Amfiteatr w Zimnych Dołach

Miejsca pamięci **V. Rejonu „Gątyń” - Piaseczno**

CHOJNÓW

LASY CHOJNOWSKIE – PILAWA

Pomnik - głaz pułku AK „Baszta” w Lasach Chojnowskich.

Odsłonięty 26 listopada 2000 roku na polanie w Pilawie gdzie odbyła się koncentracja oddziałów AK w sierpniu 1944

PRZY DRODZE PROWADZĄCEJ PRZEZ WIEŚ

Płyta z piaskowca, z typowym wzorem, upamiętniająca 23 Polaków (w tym 5 braci Czapskich) zamordowanych przez Niemców w odwecie za nieudaną akcję zniszczenia oddziałów AK w Lasach Chojnowskich 25 sierpnia'44 pod Zimnymi Dołami.

KLARYSEW

UL. SŁONECZNA, kościół parafialny Św. Bożej Rodzicielki Maryi

Tablica w kościele upamiętniająca walki w czasie Powstania Warszawskiego Samodzielnego Batalionu NSZ z Mirkowskiej Fabryki Papieru, który wszedł w skład Armii Krajowej. Tablicę odsłonięto 21 maja 1989 roku.

LAS KABACKI ul.Rybałów

Wspólny grób rozstrzelanych tu więźniów Pawiaka W latach okupacji **miejsce masowych mordów** dokonywanych na ludności Warszawy. Na terenie Lasu Kabackiego Niemcy stracili, od zimy 1939 roku do czerwca 1944 roku, ponad tysiąc osób. Największa egzekucja miała miejsce 4 czerwca 1942 r.

LATOSZKI

UL. LATOSZKI (w 1943 roku wieś Latoszki)

Płyta wolno stojąca z piaskowca z napisem: *"Miejsce uświęcone krwią Polaków poległych za wolność Ojczyzny. Pamięci czterech członków konspiracji zbrojnej poległych w dniu 12 maja 1943 roku w walce z żandarmami hitlerowskimi."*

W niedzielę 9 maja 1943 roku, po nabożeństwie w pobliskim kościele w Pyrach rozpoczęły się ćwiczenia elewów szkoły podoficerskiej „Baszty”. Ćwiczących zaatakowali miejscowi volksdeutsche i żandarmi z posterunku w Wilanowie. Jeden z elewów zginął na miejscu. 3 rozstrzelano. Ich grób znajduje się **na cmentarzu w Powsinie**.

MIRKÓW

KOŚCIÓŁ ŚW. JÓZEFA

tablica o treści: *"Tu w Mirkowie w 1942 r. powstał i działał Samodzielny Batalion Narodowych Sił Zbrojnych - od 1944 r. Armii Krajowej - im. Czesława Mączyńskiego pod dowództwem por. „Szarego”. W dniu 1 sierpnia 1944 r. w godzinie „W” stoczył zwycięską walkę z okupantem niemieckim następnie walczył dalej w Lasach Kabackich i Chojnowskich. Tablicę ufundowali b. żołnierze batalionu. Mirków 1989 r."*

PIASECZNO

UL. CHYLICZKOWSKA RÓG PRZESMYCKIEGO

Obelisk poświęcony pamięci 40 rozstrzelanych powstańców warszawskich.

UL. KOŚCIUSZKI, cmentarz parafialny

Płyta z napisem: *"Poległym za Ojczyznę 1939-1944".* w **Kwaterze** poległych, w zbiorowej mogile pochowano żołnierzy, którzy zginęli w bitwie o miasto 9/10 września 1939 roku. Złożono tu również ciała wszystkich poległych i rozstrzelanych w czasie Powstania Warszawskiego

PISKÓRKA gmina Prażmów

Pomnik - głaz. upamiętniający bitwę stoczoną w czasie Powstania Warszawskiego 11 sierpnia 1944 roku z atakującymi Niemcami. Na tablicy wykonanej z brązu napis: *"W hołdzie żołnierzom Armii Krajowej poległym w dn. 11.8.1944 r. we wsi Piskórką w walce z okupantem oraz pamięci mieszkańców tej wsi poległych podczas walk powstańczych oddziałów VII Obwodu AK „Obroża” Rejon V „Gątyń” batalionu „Krawiec” oraz kompanii leśnej „Szary” Samodzielnego Batalionu im. Cz. Mączyńskiego. W 45 rocznicę Powstania Warszawskiego kombatancki i społeczeństwo."* Pomnik odsłonięto 12 sierpnia 1990 roku.

POWSIN

UL. PRZYCZÓŁKOWA - Cmentarz Powstańców Warszawy

Znajdują się tu dwie zbiorowe mogiły żołnierzy AK. Tablice podają 65 nazwisk pochowanych i nieokreśloną liczbę bezimiennych.

Na cmentarzu **pomnik** w kształcie obelisku krzyża obramowanego stylizowanymi skrzydłami husarskimi. Na cokole napis: *"Bóg, Honor, Ojczyzna".*

Tablice z szarego granitu ustawione po lewej i prawej stronie pomnika informują, iż do grobu zostały złożone szczątki poległych i pomordowanych żołnierzy AK, walczących w Lesie Kabackim, Lasach Chojnowskich, a także w grupie odsieczy ppłk. Mieczysława Sokołowskiego ps. „Grzymała”.

POWSIN OSIEDLE

UL. PTYSIOWA 3, kościół Św. Trójcy parafia św. Elżbiety

We wnętrzu wmurowana **tablica:**

"Ś.P. żołnierzom Armii Krajowej V Rejonu Gątyń - Jeziorna - Kabaty – Powsin VII Obwodu Obroża Warszawa Powiat, zmarłym, zaginionym i poległym w walkach o niepodległość Polski w latach 1939-1945. Rodziny i Towarzysze broni."

PYRY

UL. SZUMIĄCA, kościół św. Piotra i Pawła

We wnętrzu kościoła **tablice epitafialne:**

o *"Ku wiecznej chwale i pamięci 128 pomordowanych przez okupanta w 1943 r. spoczywających na cmentarzu parafialnym w Pyrach".*

- o **tablica** poświęcona pamięci żołnierzy, łączniczek i sanitariuszek AK 5 Rejonu „Gątyń”, Pyry-Dąbrówka-Piaseczno-Skolimów-Jeziorna-Powsin-Wilanów, walczących w latach 1939-1945 o niepodległość Polski. Tablicę odsłonięto 1 sierpnia 1988 roku.
- o *"Żywią i bronią". Pamięci żołnierzy Batalionów Chłopskich. Ślubuję i postanawiam w swoim sumieniu człowieczym i obywatelskim, że na każdym miejscu i we wszystkich okolicznościach walczę będę z najeźdźcą o przywrócenie całkowitej wolności Narodu Polskiego i Niepodległości Państwowej Polski na chrześcijańskich zasadach demokracji opartej. Tak Mi dopomóż Bóg" (z przysięgi B.Ch.).* Warszawa 1984 r. Społeczeństwo.

SŁOMCZYN

CMENTARZ POWSTAŃCÓW

Pomnik poświęcony pamięci żołnierzy II wojny światowej i żołnierzy AK V Rejonu „Gątyń” VII Obwodu „Obroza”.

KOŚCIÓŁ ŚW. ZYGMUNTA

Tablica granitowa w ścianę kościoła:

"Żołnierzom Armii Krajowej ze Słomczyna i okolic z plutonu 1700 Rejonu V Gątyń Obwodu VII Obroza walczącym w latach 1939-1945 z okupantem hitlerowskim w podziemiu i Powstaniu Warszawskim wiernym synom Ojczyzny i Kościoła katolickiego zmarłym i poległym w obronie wolności, godności i niepodległości narodu. W 40 tą rocznicę Powstania Warszawskiego koleżanki i koledzy. Słomczyn 1984 r."

STEFANÓW - Las Chojnowski

Pomnik i mogiła zbiorowa 109 więźniów Pawiaka zamordowanych tu przez Niemców w 1943 roku.

WILANÓW

UL. BIEDRONKI 1 A, kościół św. Anny

Na jednej z zewnętrznych ścian świątyni wmurowano **tablice**:

- o *"Żywią i bronią"* Pamięci żołnierzy Batalionów Chłopskich walczących w latach 1940-1945 o Wolność i Niepodległość Polski.
- o Pamięci żołnierzy AK z napisem: *"Żołnierzom Armii Krajowej V Rejonu Gątyń Wilanów - Powsin - Jeziorna - Skolimów - Piaseczno - Pyry VII Obwodu "Obroza" Warszawa Powiat poległym i pomordowanym w walce o niepodległość Polski 1939-1944. Rodziny i Towarzysze broni"*. Poniżej umieszczono nazwiska poległych i pomordowanych.

UL. KLIMCZAKA (tzw. Kopciówka)

Tablica poświęcona pamięci 67 Żydów rozstrzelanych w maju 1944 roku. Dokładna data egzekucji i nazwiska straconych nie są znane.

UL. WIERTNICZA 1, Zespół Pałacowo Parkowy Wilanów

Tablica na ścianie tarasu ogrodowego od strony północnej upamiętnia rozstrzelanych w sierpniu 1944 roku powstańców z 1 Pułku Szwoleżerów J. Piłsudskiego oraz grupy ppłk. Mieczysława Sokołowskiego ps. „Grzymała”.

UL. WIERTNICZA W POBLIŻU BUDYNKU POCZTY, d. stacji kolejki

Wolno stojąca **tablica** na podmurówce z piaskowca z napisem: *"Stąd w styczniu 1945 roku 14 pp Ludowego Wojska Polskiego dokonał natarcia na wojska hitlerowskie i uniemożliwił im wysadzenie w powietrze Belwederu".*

UL. WIERTNICZA 27, restauracja „Wilanów”

Tablica z piaskowca na ścianie o treści::

"W akcji odwetowej „Wilanów” w dniu 26.IX.1943 r. żołnierze Kedywu Komendy Głównej AK zdobyli wartownię żandarmerii hitlerowskiej znajdującą się w tym miejscu. Stoczyli walkę z lotnikami niemieckimi w parku wilanowskim. Zniszczyli posterunek żandarmerii na szosie powsińskiej oraz wykonali akcję w Kępie Latoszkowej".

UL. WIERTNICZA, skwer przy Cmentarzu Wilanowskim

Tablica z czarnego granitu umieszczona na głazie narzutowym. Pod znakiem pułku AK „Baszta” i batalionu AK „Oaza” z napisem:

"W dniach 15-21 sierpnia 1944 roku przez kordon wojsk niemieckich w Kabatach, Ursynowie i Wilanowie przebiegały się z Lasów Chojnowskich oddziały powstańcze Armii Krajowej. W nocnym boju 18/19 sierpnia w grupie odsieczy „Grzymała” przedarli się na Sadybę żołnierze kompanii K 1, K 3 i O 2 pułku AK „Baszta” gr. art. „Granat” kompanii „Gustaw”, „Krawiec”, „Legun” i ckm bat. „Oaza”. Wśród poległych w walce zginęli d- cy odsieczy ppłk Mieczysław Sokołowski „Grzymała” i cichociemny kpt. Julian Kozłowski „Cichy” z Sadyby. Cześć Ich Pamięci! Towarzysze broni - władze i społeczeństwo Wilanowa 27 września 1998 r."

UL. WIERTNICZA, Cmentarz Wilanowski

Na prawo od głównego wejścia znajdują się **dwie kwatery** z 10 zbiorowymi grobami żołnierzy obrony Warszawy z 1939 roku oraz 7 kwater z 32 mogiłami zbiorowymi powstańców 1944 roku, poległych w walkach o Sadybę. Przy grobach widnieje krzyż z napisem: *"Poległym za Ojczyznę w bohaterskich zmaganiach z najeźdźcą w roku 1939 oraz w Powstaniu Warszawskim 1944. Cześć".*

ZALESIE GÓRNE

Tablica z piaskowca, wolno stojąca, poświęcona pamięci rozstrzelanych w 1943 roku 12 członków Szarych Szeregów z terenu 5 Rejonu „Gątyń”.

ZIMNE DOŁY

Głaz pomnik upamiętniający potyczkę stoczoną 25 sierpnia 1944 roku z Niemcami, którzy okrążyli kompanię leśną „Szarego” z Samodzielnego Batalionu im. Czesława Mączyńskiego, z zamiarem jej likwidacji. Z pomocą oddziału por. „Lancy” kompania przebiła się do okolicznych lasów. Pomnik odsłonięto 18 września 1994 roku.

Mapa Rejonu VI

REJON SZÓSTY

VII Obwodu „Obroża” Okręgu AK Warszawa - Miasto

Rejon, o kryptonimie „Helenów”. choć nie największy, stał się najważniejszym dla działań Polskiego Państwa Podziemnego w województwie warszawskim. Dobra komunikacja oraz intensywne zagospodarowanie licznych miast i podmiejskich miejscowości – ogrodów, umożliwiło w czasie konspiracji swobodne działanie administracji Polskiego Państwa Podziemnego, w czasie Powstania niesienie pomocy mieszkańcom wypędzanym z Warszawy, a po Powstaniu ratowanie zabytków unicestwianego miasta.

To tu w Tworkach działał największy z popowstaniowych szpitali, w Stawiskach u Jarosława Iwaszkiewicza ukrywali się literaci, w Milanówku odtworzyła się Delegatura Rządu i Stanisław Lorentz organizował swoje wyprawy na ratunek zbiorom Warszawy. To w tym Rejonie, wszędzie dookoła Pruszkowa ratowano i przechowywano Warszawiaków. We wszystkich większych willach, domach i gospodarstwach pełno było wygnańców ze stolicy. Okoliczne placówki RGO, szpitale, internaty i klasztory niosły pomoc wypędzanym. Zakonnice z klasztorów w Derdach i Walentowie oddały wygnańcom wszystkie dostępne pomieszczenia, a same zorganizowały grupę medyczną, która przez ponad dwa miesiące pracowała w Pruszkowie.

Te czasy i ta ludzka solidarność, która wtedy tu zaistniała, jest nie do opisanie w dużych dziełach, a co dopiero w moich krótkich wspomnieniach. Byłem tam wtedy między nimi. Od wyjścia z Dulagu 121 mieszkalem w Komorowie, potem w Chyliczkach i tuż przed ucieczką Niemców – w majątku Gole pod Jaktorowem. Tak, tam gdzie odbyła się wielka pancerna bitwa o przejście przez szyny. Bitwa w której kempinowska kawaleria stanęła na przeciw pociągowi pancernego.

Zapraszam do przejrzenia tego Zeszytu i do pojechania z nami szlakiem miejsc pamięci w nim wymienionych, a jako świadek historii i autor tego programu opowiem więcej niż mogłem napisać

Topografia

Rejon o kryptonimie „Helenów” zajmował południowo - zachodnią część ówczesnego powiatu warszawskiego wykraczając poza tą granicę, aby objąć część lasów nadarzyńskich. Na jego terenie znajdowały się gminy Okęcie, Falenty, Skorosze (ob.Michałowice), Piastów oraz miasta Pruszków i Włochy. Na ich terenie znajdowały się m.in.: dwie strategiczne linie kolejowe (wiedeńska i kaliska), dwie strategiczne szosy (częstochowska i krakowska) oraz, ważne dla obsługi rejonu: droga wzdłuż linii wiedeńskiej i linia EKD. Ta ostatnia, należała do Dyrekcji Warszawskich Kolei Dojazdowych, w której działała komórka PPP, wydająca legitymacje chroniące żołnierzy i funkcjonariuszy podziemia.

Na południu rejon obejmuje Lasy Sękocińskie.

Cmentarz wojenny w Tworach

stacja EKD w Podkowie Leśnej

Główne zadania jednostek Rejonu

Podczas konspiracji głównym zadaniem stacjonujących tu jednostek było szkolenie wojskowe, oraz sabotaż kolejowy i przemysłowy. Niszczono ewidencje, spisy rolników mających oddać kontyngenty, listy osób przeznaczonych do wywiezienia na roboty przymusowe do Niemiec, niszczone mleczarnie zaopatrujące Niemców, aparaturę kin wyświetlających propagandowe filmy niemieckie. Dzięki informacjom i ostrzeżeniom kontrwywiadu udało się zapobiec wielu aresztowaniom wykryć sprawców donosów i agentów gestapo, na których wykonywano wyroki.

We wszystkich drużynach prowadzono szkolenie strzeleckie. Wybranych żołnierzy kierowano do Szkół Partyzanta, Podoficerskich i Podchorążych Piechoty. Tą ostatnią ukończyło w VI Rejonie około 60 podchorążych.

W rejonie uruchomiono własną produkcję granatów, pistoletów maszynowych „Sten” i butelek zapalających.

Bardzo ofiarnie pracowała Wojskowa Służba Kobiet. Łączniczki z WSK i Szarych Szeregów docierały do wszystkich jednostek w rejonie, roznosząc rozkazy, instrukcje, prasę, a kiedy było trzeba także broń.

Służba sanitarna przygotowywała szpitale polowe i punkty opatrunkowe. Sanitariuszki przeszły przeszkolenie wojskowe i sanitarne połączone z praktyką szpitalną, co niespodziewanie, właśnie tu, stało się niezbędne podczas exodusu warszawiaków.

Pruszków

Służba gospodarcza organizowała i nadzorowała lokale konspiracyjne, przygotowywała zapasy żywności i punkty wyżywienia, co zostało wykorzystane po Powstaniu przez Delegaturę Rządu.

Pruszkowscy harcerze prowadzili akcję „małego sabotażu”, i wywiadu. Pruszkowski hufiec Szarych Szeregów „Zielony Dąb”, składał się z grup najmłodszych wiekiem – „Zawiszaków”, harcerzy starszych zgromadzonych w – „Szkołach Bojowych” i najstarszych w – „Grupach Szturmowych”, które w VI Rejonie tworzyły harcerski pluton AK nr 1718.

Komendantem VI Rejonu, był mjr Edmund Rzewuski, „Paweł”. Miał do pomocy 40-osobowy sztab kierujący zarówno oddziałami wojskowymi, jak i służbami cywilnymi. Na początku 1944 roku pułk VI Rejonu osiągnął stan 2002 żołnierzy, w tym 95 oficerów i 55 podchorążych, w trzech batalionach strzeleckich i plutonach specjalnych.

Uzupełnieniem oddziałów liniowych były grupy II. rzutu składające się z żołnierzy starszych wiekiem, które miały opanować obiekty przemysłowe i urzędy oraz zabezpieczyć ich działanie. Była to kompania Wojskowej Służby Ochrony Powstania w liczbie 239 żołnierzy.

Podczas Powstania Zadaniem postawionym VI Rejonowi było opanowanie terenu miast: Pruszkowa, Piastowa, Ursusa i Raszyńska oraz zamknięcie od północnego zachodu dostępu do Stolicy przez opanowanie stacji kolejowych i dróg kołowych. Przede wszystkim należało zdobyć radiostację we wsi Łazy przy szosie krakowskiej i zabezpieczyć ważniejsze obiekty przemysłowe.

Zadania te stały się niemożliwe do wykonania i to nie tylko z powodu ich ogromu. Otóż:

Przed wybuchem Powstania niespodziewanie, we czwartek 27 lipca na linii kolejowej od Włoch do Grodziska, rozpoczął się wyładunek dywizji spadochronowo-pancernej SS Hermann Göring. Czołgi i samochody wypełniły place, parki i drogi otaczając je zasiekami i posterunkami z bronią maszynową. Sytuacja wojskowa zmieniła się zasadniczo, a zaplanowane zadania bojowe stały się niewykonalne.

Polskie czołgi 1 Dywizji Pancernej w Normandii w 1944 r.

Działania podczas Powstania

Druga przyczyna była bardziej prozaiczna. Otóż podobnie jak w Rembertowie, rozkaz wyznaczający godzinę „W”, dotarł do rąk komendanta VI Rejonu o godzinie 15.00, nie dając żadnej szansy na rozpoczęcie działań bojowych o 17.00

Postanowiono więc przesunąć uderzenie na godzinę 21.00. Ale o tej godzinie Warszawa już walczyła, a oddziały niemieckie w całym VI. Rejonie zostały postawione w stan alarmowy wystawiając posterunki z czołgami na ulicach miast Rejonu.

Koncentracja oddziałów powstańczych została utrudniona a broń tylko częściowo dostarczona do oddziałów.

- **27 lipca** wzdłuż torów od Włoch do Grodziska wyładowuje się Dywizja Pancerna Herman Göring. Czołgi i zasieki paraliżują ruch w sąsiedztwie;
- **1 sierpnia** pluton WSOP opanowuje na krótko Elektrownię w Pruszkowie; wobec braku wsparcia po kilku godzinach wycofuje się bez strat;

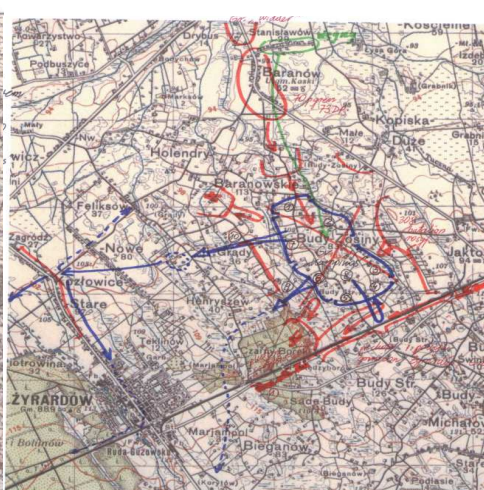
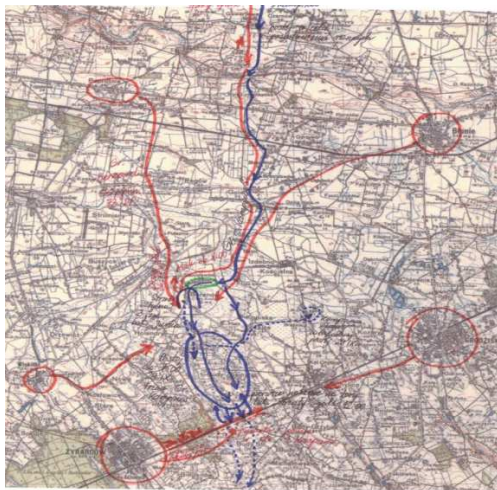
Jednym z celów do zdobycia była radiostacja w Łazach. Atak jednak odwołano, ponieważ była nie do zdobycia bez ciężkiej broni i artylerii. Była otoczona potrójnymi zasiekami z czterema gniazdami karabinów maszynowych na dachu panującymi nad pozbawionymi osłony przedpołem i mobilnie chroniona przez 3 czołgi.

- **noc z 1 na 2 sierpnia** wymarsz wszystkich jednostek do lasów Sękocińskich; Na miejscu pozostały tylko jednostki ochrony powstania i część patroli Wojskowej Służby Kobiet.

Nie przewidziano jeszcze wtedy jak wielką rolę odegra ta służba już za kilka dni, kiedy to gen. von dem Bach Zelewski utworzy 6 sierpnia na terenie ZNTK w Pruszkowie Dulag 121 – obóz przejściowy dla warszawiaków.

- **2 sierpnia** w Pęcicach rozegrała się krwawa walka pomiędzy niemiecką załogą pałacu i wsi – a szpicą i strażą przednią zgrupowania ppłk „Grzymały” prowadzonego z Ochoty do Lasów Chojnowskich; opis tej potyczki znajdziecie poniżej w rozdziale *Pęcice*;

- **2 i 3 sierpnia** koncentracja w Lasach Sękocińskich gromadzi ponad 350 powstańców, którym udało się przedrzeć przez kordony niemieckie. Posiadali 126 sztuk broni, głównie pistoletów. Rozlokowali się pomiędzy drogami do Grójca i do Mszczonowa a Walendowem, gdzie kwaterował sztab.
- **3 sierpnia** Oddział „Grzymały” osłabiony po bitwie pod Pęcicami odchodzi do Lasów Chojnowskich w rejon leśnictwa Łoś; w ślad za nimi podąży Oddział ppor „Orlika”, który po nieudanej potyczce pod Wilanowem trafia do Puszczy Kampinoskiej i dołącza do wojsk walczących w VIII Rejonie Obroży. Razem z nimi wraca do Rejonu VI i bierze udział w bitwie pod Jaktorowem, skąd dalej przebiega się w kierunku Radomia, gdzie wchodzi w skład radomskiego zgrupowania AK;
- **6 sierpnia** w Pruszkowie rozpoczął funkcjonowanie „Dulag 121” - obóz przejściowy dla ludności wypędzanej z Warszawy. Obóz zlikwidowano 5. listopada'44;
- **6 - 8 sierpnia** Rozwiązanie zgrupowania, powrót do konspiracji. Najpierw zostają odesłani żołnierze nie posiadający broni; z pozostałych utworzono kompanię pod dowództwem ppor. „Burzy”. Stoczono kilka potyczek z Niemcami blokując ruch na drogach, zdobywając nieco broni i wyposażenia. Dowódca Rejonu VI mjr „Paweł” wraca do konspiracji;
- **Sierpień'44 – styczeń'45** w całym VI Rejonie trwa narastająca akcja niesienia pomocy wypędzanym i więzionym warszawiakom; służby cywilne PPP organizują ratowanie zabytków stolicy;
- **29 września** Wzdłuż torów kolei warszawsko - wiedeńskiej od Grodziska po Żyrardów toczy się **Bitwa pod Jaktorowem** – ostatnia, największa bitwa partyzancka II. Wojny Światowej; Grupa AK Kampinos maszerująca w kierunku Gór Świętokrzyskich, podczas odpoczynku pod wsią Budy Zosine, została otoczona przez przeważające siły niemieckie, dysponujące lotnictwem, czołgami i pociągiem pancernym.

Marsz oddziałów Grupy „Kampinos”,
postój w rejonie Bud Zosinych i pierwsza
faza bitwy - 28/29 września 1944r., 29
września 1944r. do godz. 13:00;

Druga faza walk w dniu 29
września 1944r. godz. 13:00 -

Niemiecki pociąg pancerny Panzerzug 11

- **15 października** Po rozwiązaniu radomskiego zgrupowania AK powraca do Pruszkowa z pełnym uzbrojeniem pluton ppor. „Orlika”;

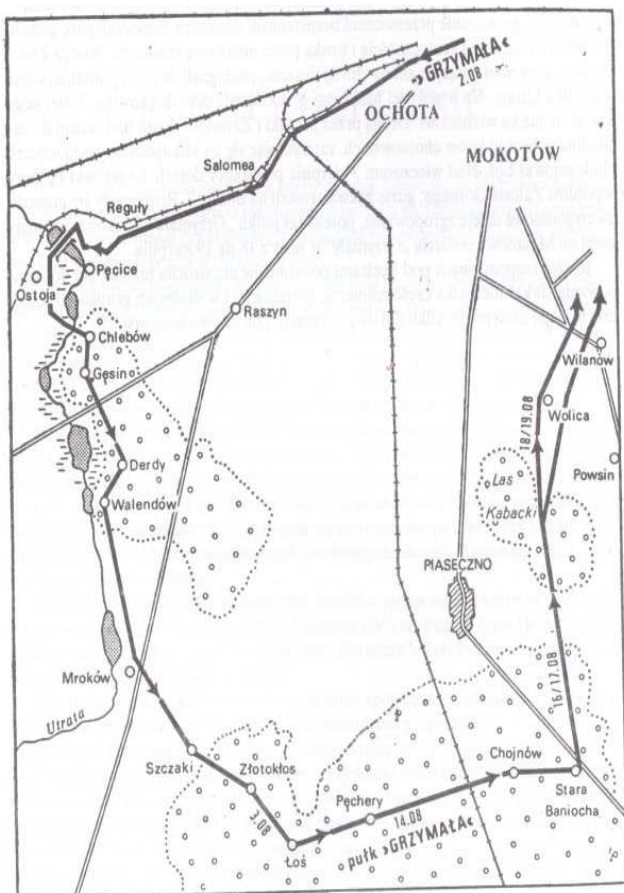
Pęcice

Na Ochocie, wobec niepowodzenia walk w pierwszym dniu Powstania, po nocnej naradzie z 1 na 2 sierpnia 1944 r. dowódca IV Obwodu AK ppłk Mieczysław Sokołowski „Grzymała” podjął dramatyczną decyzję wyprowadzenia swoich żołnierzy do podwarszawskich lasów. Po dozbrojeniu ze zrzutów, mieli powrócić do Warszawy.

Wyszli około drugiej w nocy 2.sierpnia, aby przez tereny VI. i V. Rejonu Obroży, po stoczeniu potyczek pod Pęcicami, Wolicą i Wilanowem dojść 19. sierpnia do Mokotowa i tam walczyć do końca Powstania.

Na stronie Stowarzyszenia Pamięci Powstania Warszawskiego 1944 znajdujemy dokładny opis tej drogi. Oto jego streszczenie:

Wyruszyli w pochmurną deszczową noc, sprzed bram bloków ZUS przy ul. Niemcewicza 7/9. Grupa liczyła około 700 w większości słabo uzbrojonych powstańców i cywilów. Wzdłuż torów EKD doszli do przystanku Salomea, gdzie napotkali wagon motorowy, którym na trzy raty dojechali do przystanku Reguły. Tu zostali zwolnieni cywile., którym polecono rozproszyć się. Kolumna zmniejszona o ok. stu osób ruszyła w kierunku Pęcic., z zamiarem ich obejścia pomiędzy pałacem a Pruszkowem i dojścia do Lasów Sękocińskich.

Przodem szła uzbrojona pięćdziesięciu osobowa szpica, za nią stuosobowa straż przednia, za którą poruszała się, prawie nieuzbrojona grupa zasadnicza.

Nie przewidziano, że zarówno pałac jak i same Pęcice są obsadzone przez znaczne siły niemieckie, które zaalarmowane zwycięskim atakiem powstańczej szpicy na trzy swoje samochody, błyskawicznie zmobilizowały się do nierównej walki. Niemiecka przewaga sił i ognia (karabiny maszynowe) oraz niekorzystna konfiguracja terenu spowodowały, że w tej krótkiej, ale krwawej walce, przy miażdżącej przewadze technicznej i pozycyjnej nieprzyjaciela poległo 31 powstańców, w większości młodziutkich harcerzy a 60 wziętych do niewoli rozstrzelano. Straty niemieckie wyniosły 20 zabitych.

Ofiara tych ludzi nie poszła jednak na marne, ponieważ zaalarmowany odgłosami walki ppłk „Grzymała” przeprowadził główną grupę swojego oddziału bokiem, zachodnią stroną pola walki, nie angażując się w nią.

Ominąwszy pozycje niemieckie główna kolumna powstańców, podzielona na dwa pododdziały dowodzone przez kpt.Tadeusza Jasińskiego „Zycha” oraz por. Witolda Daaba „Stefana”, przez łąkę, rzeczkę i przesmyk, wykonała manewr obejścia pozycji nieprzyjacielskich w kierunku Lasów Sękocińskich. Późnym wieczorem 2.sierpnia forsownym marszem dotarła do zabudowań *Zgromadzenia Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia* w Walendowie i Derdach, gdzie znaleźli schronienie, zaopatrzenie oraz pomoc dla rannych.

Poległym i zamordowanym jeńcom boju pod Pęcicami wzniesiono mauzoleum, które odwiedzimy podczas naszej obecnej WIZJI.

Wagon motorowy EKD, taki sam jak ten co przewiózł powstańców do Reguł

Tędy przeszła Warszawa

Obłądny rozkaz Hitlera, wydany 1.sierpnia 1944 roku na wieść o wybuchu POWSTANIA WARSZAWSKIEGO był pedantycznie realizowany przez bandyckie formacje SS zwiezione do Warszawy ze wschodu i zachodu.

Pozbawił życia ponad 180 tysięcy naszych rodaków, a Warszawę ponad 72% izb mieszkalnych.

Mordowani i gwałceni podczas Powstania, wypędzani podczas i po jego zakończeniu, po 110 dniach bezsensownego, zaciętego i szaleńczego niszczenia naszych domów – nie wszyscy powróciliśmy do tego co z nich pozostało, do zgliszc i 20 milionów m3 gruzu.

Nie wszyscy, bo germańscy bandyci rozpędzili nas po niebie i ziemi.

Do nieba, w wyniku mordów, chorób i braku wytrzymałości trafiło około 180 tys. Do Niemiec na niewolnicze roboty – ok.165 tys. , a do niemieckich łagrów 65 tys. warszawiaków. Resztę, ponad 400 tys. wygnańców, rozpędzono po tzw. Generalnym Gubernatorstwie.

Przez obóz pruszkowski przeszło według szacunkowych obliczeń około 650 tysięcy mieszkańców Warszawy, przez „Auffanglager Ursus”, około 50 tysięcy, a ilu przez obóz szpitalny, założony w Zakładach Tudor w Piastowie dla rannych i chorych z ewakuowanych szpitali – nie wiadomo.

Nie wiadomo też ilu naszych rodaków zmarło tu i na wygnaniu, ilu pozostało tam gdzie ich porzucił los, a ilu powróciło? Ale wszędzie dookoła są nasze ślady. Od Szkocji po Kraków. Od Zduńskiej Woli do Słońska. Od Komorowa do Słupska, gdzie w 1945 roku wzniesiono pierwszy w Polsce Pomnik Warszawskiego Powstania!

Dziś, proponujemy Wam spojrzenie na tragedię warszawiaków od drugiej strony. Od strony tych co nieśli nam pomoc. Od strony mieszkańców „linii Żyrardowskiej”: Włoch, Ursusa, Piastowa, Milanówka. Grodziska, Komorowa, Podkowy Leśnej. A przede wszystkim Pruszkowa i jego żołnierzy oraz funkcjonariuszy Polskiego Państwa Podziemnego: Obroży, RGO, i Delegatury Rządu.

Rozlokowanie obozów w Ursusie, Piastowie, Ożarowie, a przede wszystkim Pruszkowie – skupiło działania pomocowe na terenie szóstego Rejonu, co pozwoliło zastąpić słabe sukcesy wojskowe olbrzymimi i wspaniałymi osiągnięciami w ratowaniu mieszkańców Warszawy i jej zabytków. Tak – zabytków. Bo to stąd profesorowie Stanisław Lorentz i Jan Zachwatowicz jeździli do niszczonej Warszawy, aby pod pozorem pomocy niemieckim kolekcjonerom, chronić, chować i przywozić to co się jeszcze dawało ocalić.

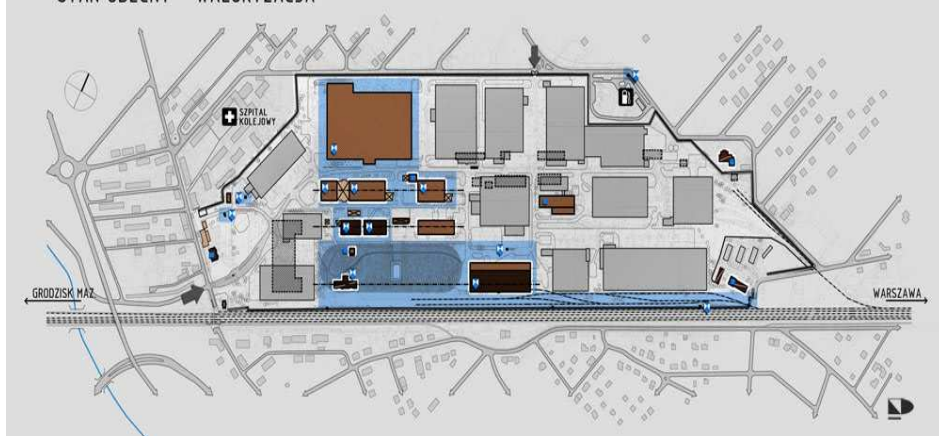
W wyniku zabiegów służb sanitarnych VI Rejonu około 100 tys. osób zwolniono jako chorych lub w inny sposób wyprowadzono nielegalnie.

Wędrowki SZLAKIEM WYPĘDZENIA, szlakiem nieznanego historii, niewyobrażalnego i niewytłumaczalnego w cywilizowanym świecie EXODUSU MIESZKAŃCÓW WARSZAWY. organizowaliśmy już dwukrotnie.

Dziś przejedziemy nim tylko przez krótki odcinek, tylko do Dworca Zachodniego, aby przypomnieć skąd wywożono nas do Ursusa i Pruszkowa.

Przypomnimy kilka kultowych miejsc pamięci na drodze którą „PRZESZŁA WARSZAWA”.

STAN OBECNY - WALORYZACJA

Plan obozu

Chcielibyśmy aby te kilka chwil jakie spędzili Państwo na naszych imprezach wywołało Waszą ciekawość i chęć pogłębienia wiedzy o tamtych czasach. Choćby chęć pojechania proponowanymi trasami, lub przeczytania jednej z rekomendowanych książek, albo chęć ściągnięcia i obejrzenia któregoś z filmów o losach ludności cywilnej Powstania Warszawskiego 1944 i o tych, którzy nieśli jej pomoc.

Pomnik więźniów Dulagu 121

Pomnik „szesnastu” w Pruszkowie przy ul.Arмии Krajowej 7

Szesnastu

Jenierał Sierow vel Iwanow za tą zbrodnię otrzymał od Stalina awans, nagrodę i mianowanie do Berlina z zadaniem tworzenia NRD. A stało się tak dlatego, że przywódcy Polskiego Państwa Podziemnego w swojej otwartości oraz naiwności uwierzyli w szczerość sowieckich deklaracji i dali się podstępnie wciągnąć w NKWDowską pułapkę zastawioną na nich 27. Marca'45 w Pruszkowskiej willi Sierowa przy ul Armii Krajowej nr.7. Wywiezieni nocami przez Włochy na Pragę, w dwa dni potem znaleźli się w Moskwie, na Łubiance. W dniach 18-21. Czerwca'45 odbył się ich pokazowy proces w wyniku którego sowieci zamordowali

Jan Stanisław Jankowski

Delegata Rządu na Kraj, oraz ostatniego Komendanta Głównego Armii Krajowej. O obu morderstwach wiemy niewiele.

Pierwszy z nich **Jan Stanisław JANKOWSKI**, skazany na 8 lat, na 3 miesiące przed zakończeniem uwięzienia, 13. Marca 1953 r. traci życie w rosyjskim Włodzimierzu i jest tam pochowany w zbiorowej mogile na przywieziennym cmentarzu. Jego symboliczny grób znajduje się na wojskowych Powązkach.

Gen. Leopold Okulicki w niewoli NKWD

Tablica na Saskiej Kępie

Drugi, gen. **Leopold OKULICKI** – „Niedźwiadek” był głównym celem sowieckiego polowania i kartą w grze Stalina z Zachodem. Skazany na 10 lat więzienia, już półtora roku później został zamordowany w wigilię 1946 roku. O jego tragicznej śmierci opowiedzieli dwaj współwięźniowie z moskiewskiej Łubianki: Adam Bień i Antoni Pajdak. Obaj oni słyszeli, jak Leopold Okulicki został wyprowadzony z celi nr 62 na egzekucję.

Tymczasem wersja sowiecka mówi, że „...Leopold Okulicki zmarł w więzieniu na Łubiance 24 grudnia 1946 na skutek ataku serca i paraliżu, a jego zwłoki zostały spalone w krematorium NKWD na cmentarzu Dońskim w Rosji...”

Według dokumentów szpitala na moskiewskich Butyrkach nie można go było operować z powodu niedrożności jelit co zwykle powstaje w wyniku kopania w brzuch. Symboliczna mogiła generała znajduje się na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach w Warszawie, przy pomniku „Gloria Victis”.

Polskie Państwo Podziemne straciło sens istnienia.

Miejsce kaźni gen. Leopolda Okulickiego –więzienie BUTYRKI w Moskwie

Proces „szesnastu” w Moskwie; zeznaje gen. Leopold Okulicki

Moskiewskie wyroki

1. **gen. Leopold Okulicki** – ostatni dowódca Armii Krajowej - 10 lat
- **zamordowany w 1946 roku na Łubiance**;
2. **Jan Jankowski** – Delegat Rządu na Kraj, - 8 lat - **zamordowany w 1953 roku w ZSRR**,
3. **Adam Bień** – Stronictwo Ludowe - 5 lat;
4. **Stanisław Jasiukowicz** – Stronictwo Narodowe - 5 lat;
5. **Kazimierz Pużak** – Rada Jedności Narodowej, PPS - 1,5 roku;
6. **Kazimierz Bagiński** – RJN, Stronictwo Ludowe - 1 rok;
7. **Aleksander Zwierzyński** – RJN, Stronictwo Narodowe - 8 miesięcy;
8. **Eugeniusz Czarnowski** – RJN, Zjednoczenie Demokratyczne - 6 miesięcy;
9. **Józef Chaciński** – RJN, Stronictwo Pracy - 4 miesiące;
10. **Stanisław Mierzwa** – RJN, Stronictwo Ludowe - 4 miesiące;
11. **Zbigniew Stypułkowski** – RJN, Stronictwo Narodowe - 4 miesiące
12. **Franciszek Urbański** – RJN, Stronictwo Pracy - 4 miesiące;
13. **Stanisław Michałowski** – RJN, Zjednoczenie Demokratyczne – uniewinniony;
14. **Kazimierz Kobylański** – RJN, Zjednoczenie Narodowe – uniewinniony;
15. **Józef Stemler - Dąbski** – wiceminister w Delegaturze Rządu RP – uniewinniony;
16. **Antoni Pajdak** – zastępca Delegata Rządu na Kraj -5 lat;

Miejsca pamięci

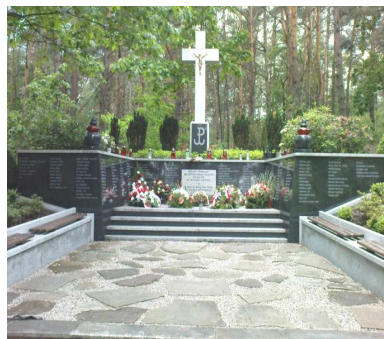
VI. Rejonu "Helenów" - Pruszków

MAGDALENKA

POMNIK I MOGIŁY OFIAR TERRORU

28 maja 1942 roku Niemcy rozstrzelali w Magdalence 223 więźniów Pawiaka, wśród których było 7 kobiet wyniesionych na noszach ze szpitala więziennego oraz 15 kobiet przywiezionych z obozu w Ravensbrück.

Władysław Bartoszewski w Warszawskim Pierścieniu Śmierci napisał: *"Egzekucja 28 V odbyła się (na pewno w części, a zapewne w całości) w Lesie Sękocińskim, na terenie maj. Łazy pod Magdalenką k. Warszawy. Rozpoczęła się o 4 rano. Poprzedniego dnia wojsko niemieckie kopało tam rowy, po zakopaniu zaś ofiar zamaskowano groby małymi brzożami. Rozstrzelanych chowano bez żadnych dowodów tożsamości."*

OPACZ

UL. RYŻOWA r. UL. STANISŁAWA BODYCHA (przy kolejce EKD)

Pomnik poświęcony żołnierzom z podchorążówki „Obrożę”, rozstrzelanym przez Niemców 6 marca 1944 roku. Odsłonięto go 22 września 1974 roku.

W miejscowości, Opacz-Kolonia, niedaleko torów kolejki kilku chłopców z konspiracji w wieku od 17 do 21 lat urządziło ćwiczenia wojskowe, nacierając na siebie z kijami. Nie spodobało się to jednemu z mieszkańców, który powiadomił gestapo. Gestapowcy przyjechali kolejką z Pruszkowa, złapali chłopców, skatowali, zastrzelili na miejscu i zakopali. Podobno tej samej nocy, 6 marca 1944 roku, rodziny wykopały i zabrały ciała. Jeszcze długo po wojnie widać było z kolejki stojący w młodym sadzie wysoki krzyż. Potem postawiono tu pomnik. Jednym z tych chłopców był Stanisław Kusiak, syn „granatowego” policjanta.

PĘCICE

POMNIK MAUZOLEUM

W czasie Powstania Warszawskiego rano 2 sierpnia 1944 roku rozegrała się tutaj walka żołnierzy AK z IV Obwodu Ochota, dowodzonych przez ppłk. Mieczysława Sokołowskiego ps. „Grzymała”, z żołnierzami Wehrmachtu rozlokowanymi w parku wokół dworu pęcickiego. Żołnierze AK wyszli z Warszawy 1 sierpnia, kierując się do Lasów Chojnowskich. Zmasowany ostrzał z broni maszynowej rozbił oddział powstańców. 60 z nich, w tym wielu rannych, dostało się do niewoli. Przetrzymany w piwnicach dworu pęcickiego byli torturowani. Tego samego dnia około godziny 18.00 Niemcy dokonali mordu, rozstrzelując jeńców w parku pęcickim. Zostali oni pochowani we wspólnej mogile razem z 31 powstańcami poległymi na przedpolu Pęcic. Mauzoleum zaprojektował inż. W. Piasecki.

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY

Tablica poświęcona komendantowi Pruszkowskiego Hufca Szarych Szeregów „Zielony Dąb”, druhowi Stefanowi Kowalskiemu ps. „Jaroń”, uczestnikowi Powstania Warszawskiego.

PIASTÓW

UL. JAROSŁAWA DĄBROWSKIEGO PRZY ZBIEGU Z AL. WOJSKA POLSKIEGO

Pomnik z szarego granitu, zwieńczony metalową lilijką, ufundowany dla uczczenia pamięci harcerzy i członków Szarych Szeregów z Piastowa walczących o wolną Polskę w latach 1939-1945. Pomnik odsłonięto w październiku 1987 roku.

UL. ZBIGNIEWA GĘSICKIEGO 3

Tablica z brązu, wmurowana w ścianę domu, poświęcona pamięci Zbigniewa Gęsickiego ps. „Juno”, żołnierza AK batalionu „Parasol”, członka „Kedywu”, uczestnika zamachu na Kutscherę, harcerza wywodzącego się z 21 MDH w Piastowie. Tablicę odsłonięto 13 lutego 1983 roku.

AL. KRAKOWSKA, kościół Matki Boskiej Częstochowskiej

Trzy tablice mosiężne, umocowane na ścianie w kruchcie kościoła, ufundowane ze składek Harcerskiego Kręgu Seniorów i przyjaciół harcerstwa z Piastowa, poświęcone pamięci harcerzy poległych w latach 1939-1945. Tablice odsłonięto 11 listopada 1984 roku.

PRZY WIADUKCIE DROGOWYM IM. GEN. LEOPOLDA OKULICKIEGO

Kamień z tablicą: „Pamięci gen. Bryg. Leopolda Okulickiego ps. „Niedźwiadek” ur. 12.XI.1898 r. zamordowanego w dniu 24.XII.1946 r. przez NKWD w Moskwie ostatniego Komendanta Głównego Armii Krajowej. Społeczeństwo miasta Piastowa. 11 listopada 1997 r.”

PARK MIEJSKI między ulicami 11 Listopada i Dworcową

pomnik z szarego granitu dla uczczenia pamięci żołnierzy podziemia z terenu Piastowa walczących z okupantem w latach 1939-1945. Pomnik odsłonięto 21 lipca 1961 roku.

UL. WARSZAWSKA 24

Pomnik gład wykonany przez członków Ochotniczej Straży Pożarnej, poświęcony pamięci poległych i zmarłych strażaków. Pomnik odsłonięto we wrześniu 1950 roku.

PRUSZKÓW

UL. ARMII KRAJOWEJ 7 (d. Pęcicka 3)

Pomnik „Szesnastu” przywódców Polskiego Państwa Podziemnego jest pamiątką jednej z największych tragedii państwa polskiego. Tu, do willi, gdzie po wkroczeniu wojsk sowieckich w 1945 roku, mieściła się siedziba NKWD, 27 i 28 marca zostali zaproszeni na „rozmowy” przywódcy Polskiego Państwa Podziemnego. W rzeczywistości była to prowokacja sowieckich służb specjalnych, kierowanych przez gen. Iwana Sierowa vel Iwanowa. Przybyli, wraz z ostatnim Komendantem AK gen. Leopoldem Okulickim ps. „Niedźwiadek” i Delegatem Rządu wicepremierem Janem Stanisławem Jankowskim ps. „Sobol”, zostali podstępnie aresztowani i wywiezieni do Moskwy. Tam, wbrew międzynarodowemu prawu, byli sądzeni i skazani na kary

więzienia. Pomnik to fragment muru z 16 tablicami z czarnego granitu, każda z imieniem, nazwiskiem i wykazem pełnionych funkcji w Państwie Podziemnym. Pod tablicami łaciński napis „*Laus audacibus contumacibus – fiat veritas et iustitia – Chwała odważnym, wytrwałym – niech się stanie prawda i sprawiedliwość*”. Obok 16 tablic umieszczono odlew z brązu kotwicy i opis historii upamiętnionych wydarzeń z podpisem: „W 45 lecie wydarzeń potomnym rodacy.” Po lewej stronie pomnika umieszczono metalowy krzyż i płonący znicz. Pomnik, odsłonięty 9 czerwca 1990 roku, stanął staraniem Środowiska Żołnierzy VII Obwodu AK „Obroża”.

UL. CMENTARNA cmentarz parafii św. Kazimierza

- od strony ul. 2 Sierpnia stoi **pomnik** ku czci poległych i pomordowanych w latach 1939-1944.
- Wokół pomnika znajdują się **groby** żołnierzy 1939 roku i bezimiennych ofiar okupacji niemieckiej. Spoczywają tu także żołnierze AK, powstańcy warszawscy, więźniowie Pawiaka, żołnierze GL i AL. W pobliżu znajdują się groby zmarłych w obozie przejściowym „Dulag 121” oraz rozstrzelanych podczas łapanek ulicznych. Masowe egzekucje miały miejsce przy ul. 2 Sierpnia, Lipowej, w parku miejskim i na glińkach.

- **Pomnik Szarych Szeregów** usytuowany wśród kwater żołnierzy poległych podczas I i II wojny światowej. Projektantem pomnika jest architekt dr inż. Andrzej Otto. Na podstawie, na osi krzyża harcerskiego, osadzona jest poziomo płyta kamienna przykrywająca otwór, w którym umieszczono 14 urn z ziemią i prochami z miejsc śmierci pruszkowskich harcerzy i harcerek. Pomnik odsłonięto w dniu 30 maja 1992 roku.

UL. IGNACEGO DASZYŃSKIEGO

W budynku Liceum Ogólnokształcącego im. Tomasza Zana (sala rekreacyjna na 3 piętrze) odsłonięto 26 września 1981 roku, podczas obchodów 60 lecia szkoły, **tablicę** ku czci poległych i pomordowanych w latach 1939-1945 nauczycieli i wychowanków. Tablica została ufundowana staraniem dyrekcji, wychowanków i rodziców. Odsłaniali ją nauczycielka Aleksandra Gruszczyńska i Wojciech Żukrowski – absolwent szkoły.

UL. IGNACEGO DASZYŃSKIEGO 7

Tablica wmurowana w ścianę domu, w którym mieszkał ppłk Edmund Krzywda Rzewuski ps. „Paweł” (personalia okupacyjne: Jan Krzywda), uczestnik walk o niepodległość Polski 1918-1921, żołnierz POW i 6 pp Legionów. W latach 1940-1944 w ZWZ-AK, komendant 6 Rejonu (Pruszków), odznaczony Orderem Virtuti Militari.

UL. DOMANIEWSKA, cmentarz (dzielnica Żbików)

Na cmentarzu Żbikowskim znajduje się **zbiorowa mogiła** żołnierzy września 1939 roku. Oddziały 2 DP, wycofując się w kierunku Warszawy, stoczyły w rejonie Ożarowa walkę z oddziałem niemieckiej 4 DP. W walce zginęło kilkudziesięciu żołnierzy WP, niektórzy z nich zostali pochowani na cmentarzu w Ołtarzewie, inni na cmentarzu Żbikowskim.

UL. HELENOWSKA

Pomnik w Helenowie z napisem: *„Bohaterskim żołnierzom 36 pułku piechoty Legii Akademickiej – poległym za Ojczyznę”*. We wrześniu 1939 roku w rejonie Pruszkowa walczyli, pod dowództwem ppłk. Karola Ziemskiego, żołnierze 36 pp Legii Akademickiej (poległo ich 130).

UL. KOMOROWSKA

Pomnik, w formie głazu, odsłonięty w 1971 roku. W odwecie za wybuch Powstania Warszawskiego Niemcy rozstrzelali 2 sierpnia 1944 roku na terenie żwirowni (za cmentarzem żydowskim) 22 mieszkańców zabranych z okolicznych domów, w tym kilku żołnierzy AK.

UL. TADEUSZA KOŚCIUSZKI, skwer

Głaz pamiątkowy ku czci mieszkańców Pruszkowa poległych w latach 1939-1945. Na głazie wykuty napis: *"Pamięci bohaterów poległych w okresie okupacji hitlerowskiej w walce o wyzwolenie narodowe i społeczne. Społeczeństwo Pruszkowa 22 lipca 1960 r."*

UL. TADEUSZA KOŚCIUSZKI

Tablica metalowa wmurowana w ścianę domu w 60 rocznicę powstania Gimnazjum i Liceum im. Tomasza Zana, dla uczczenia pamięci Bohdana Zielińskiego:

"W tym domu mieszkał i działał Bohdan Zieliński (1884-1962) zasłużony nauczyciel Gimn. i Liceum im. Tomasza Zana w Pruszkowie organizator tajnych kompletów w latach okupacji hitlerowskiej 1939-1945. Tablicę ufundowano w 60. rocznicę istnienia szkoły 26.IX.1981. Rada Pedagogiczna - wychowankowie. T O N".

UL. STEFANA KOWALSKIEGO

Pomnik w formie dwóch głazów z czerwonego granitu,

umieszczonych na betonowym postumencie. Tutaj w latach 1942-1944 Niemcy rozstrzelali około 25 osób, wśród których byli ukrywający się Polacy i Żydzi. Identyfikacja straconych była niemożliwa.

UL. J.I.KRASZEWSKIEGO, kościół św. Kazimierza

- W kościele **kilka tablic** pamiątkowych;
- obok kościoła **pomnik**, w formie płyty z granitu, ustawiony na cmentarzu przykościelnym po stronie południowo zachodniej, upamiętniający 80 lecie harcerstwa w Pruszkowie, odsłonięty i poświęcony 30 września 1995 roku. U podstawy pomnika, w niszy, złożono 6 urn z ziemią i prochami z miejsc uświęconych krwią Polaków, w tym harcerek i harcerzy. Projekt wykonał architekt inż. Jerzy Blancard.

UL. JÓZEFA IGNACEGO KRASZEWSKIEGO 18 (dom pod bocianem) d.posterunek żandarmerii niemieckiej

Tablica z piaskowca, wmurowana w ścianę domu, następującej treści: *"Miejsce uświęcone krwią poległych za wolność Ojczyzny. W tym budynku w latach 1939-1945 hitlerowcy zamordowali około 150 Polaków. Pruszków 2.IX.1969 r."*

UL. LIPOWA

Pomnik w postaci głazu. W latach 1939-1945 przy ul. Lipowej i na terenie pobliskiej żwirowni Niemcy zamordowali około 800 Polaków.

UL. ŁĄCZNICZEK AK 8

Tablica wmurowana w ścianę budynku: "W tym domu w okresie okupacji hitlerowskiej i Powstania Warszawskiego 1944 mieściła się Skrzynka Łączności VI Rejonu "Helenów" VII Obwodu Armii Krajowej "Obroża" o kryptonimie 15/5 i o zasięgu: PRUSZKÓW, PIĄSTÓW, URSUS I MAGDALENKA KOMENDANTKA SKRZYŃKI BYŁA POR. HENRYKA ZDANOWSKA "BARBARA" 1997

UL. 3 MAJA, kościół Niepokalanego Poczęcia NMP (Żbików)

W kościele znajduje się **tablica** upamiętniająca żołnierzy 6 Rejonu VII Obwodu "Obroża" AK poległych, zaginionych i zmarłych w latach 1939-1945.

Poniżej wmurowana została w 1996 roku **tablica** o następującej treści: "Henryka Zdanowska ps. „Barbara” porucznik Armii Krajowej komendantka Łączności WSK VI Rej. „Helenów” VII Obwodu AK „Obroża”. Łączniczki i żołnierze VI Rejonu".

UL. MIRY ZIMIŃSKIEJ SYGIETYŃSKIEJ

Przed Miejskim Ośrodkiem Kultury (d. Dom Pedagoga) w październiku 1979 roku odsłonięto **pomnik** nauczycieli Pruszkowa i b. powiatu pruszkowskiego, poległych i zamordowanych w latach 1939-1945. Projektant Krzysztof Nasiłowski.

UL. NIECAŁA RÓG WOJCIECHAŁY

Na ścianie domu **znak Polski Walczącej i tablica** z czarnego granitu: *"W tym domu mieszkał płk Bronisław Chajęcki wiceprezydent Warszawy, żołnierz Polskiej Organizacji Wojskowej, Wojska Polskiego i Armii Krajowej. Komendant Państwowego Korpusu Bezpieczeństwa m.st. Warszawy, harcmistrz ZHP, uczestnik Powstania Warszawskiego, kawaler Krzyża Virtuti Militari klasy V. Aresztowany przez UB w 1948 r. torturowany i zamordowany przez władze komunistyczne w styczniu 1953 r. Cześć jego pamięci. Stowarzyszenie Polskich Kombatantów w Kraju, mieszkańcy miasta Pruszkowa".*

UL. PARKOWA 10 (b. siedziba KRIPO i GESTAPO)

Tablica z piaskowca wmurowana w ścianę domu: *"Miejsce uświęcone krwią Polaków za wolność ojczyzny. W tym budynku w latach 1939-1945 hitlerowcy katowali i mordowali patriotów polskich. Pruszków listopad 1972. Społeczeństwo miasta Pruszkowa".*

UL. PILNIKOWA 24

pomnik z tablicą: " W tym domu 8 lutego 1944 roku w walce z przeważającymi siłami gestapo i żandarmerii zginął dowódca AL Okręgu Warszawa Lewa Podmiejska, Władysław Łaciński ps. "Tomek", i Mieczysław Marczak ps. "Adam", członek sztabu Okręgu AL. Podczas walki zginęła również właścicielka mieszkania, Stanisława

Tomaszewska, i jej sześciolatek syn, Jerzy. Dla upamiętnienia miejsca walki wzniesiono w 1971 roku przy zbiegu ul. Pilnikowej i Długiej. "

UL. BOLESŁAWA PRUSA, Park Potulickich

Miejsce masowej egzekucji. Jesienią 1943 roku przed murem okalającym park Niemcy dokonali kilku egzekucji Polaków. Zginęło tu łącznie około 50 osób, w tym 20 więźniów Pawiaka. Dla uczczenia pamięci rozstrzelanych rzemieślnicy Pruszkowa zrekonstruowali fragment muru zwany „ścianą śmierci”,

UL. ROBOTNICZA 50

29 listopada 1943 roku Niemcy otoczyli dom przy ul. Robotniczej 50, gdzie ukrywał się Władysław Lasocki, dowódca oddziału specjalnego GL. W nierównej walce zginął on sam, jak również właściciele mieszkania. Wydarzenie to upamiętnia **tablica** wmurowana w ścianę domu, gdzie polegli członkowie GL, **oraz stojący obok głąz**

UL. WARYŃSKIEGO elektrownia

W okalającym teren elektrowni murze umieszczono od strony ul. Waryńskiego granitową **tablicę** z nazwiskami 24 pracowników tego zakładu, poległych i zamordowanych w latach 1939-1945. Elektrownia pruszkowska w czasie okupacji niemieckiej stanowiła ważny ośrodek pracy konspiracyjnej. Ogromną zasługą tego zakładu było zatrudnienie znacznej liczby osób zajmujących wysokie funkcje w polskim Podziemiu. Należeli do nich m.in. komendant 6 Rejonu AK mjr Edmund Rzewuski ps. „Paweł” oraz Henryka Zdanowska ps. „Barbara”.

URSUS

UL. BOHATERÓW WARSZAWY 26, przed d. Szkoła Powszechną **Kamień pomnik** ku czci uczniów Szkoły Powszechnej poległych w czasie okupacji niemieckiej. Na kamieniu wyrzyty napis: *„Uczniom tej szkoły poległym w latach 1939-1945. Harcerze”*. Odsłonięto 14 maja 1972 roku.

UL. BOHATERÓW WARSZAWY 31, budynek komisariatu policji

Tablica z napisem: *„W tym budynku w okresie od sierpnia 1944 do stycznia 1945 mieścił się szpital powstańczy zorganizowany i prowadzony przez placówkę „Kordian” w Ursusie VI Rejonu Armii Krajowej”*. Tablicę odsłonięto 1 sierpnia 2000 roku.

UL. CIERLICKA, kościół św. Józefa Oblubieńca NMP

Cztery tablice mosiężne umieszczone na ścianie po lewej stronie przy wejściu do kościoła:

Tablice odsłonięto 1 sierpnia 1981 roku.

UL. KAZIMIERZA JAGIELLOŃCZYKA 3, kościół św. Jana Apostoła

Cztery głązy wśród drzew, na jednym mosiężna **tablica**, na drugim **orzeł**, poniżej **dwa krzyże** z datą 1940-1942 oraz symboliczny **krzyż drewniany**. Na tablicy napis: *„W hołdzie poległym i pomordowanym w 50 rocznicę wybuchu II wojny światowej - 1.09.1989 r. - Parafianie”*.

UL. KENIGA 20, Szkoła Podstawowa nr 11

W holu szkoły **tablica** z brązu ku czci 24 uczniów dawnej Szkoły Powszechnej poległych w latach 1939-1945.

UL. RAKUSZANKI, cmentarz parafii Piastów w Gołąbkach

- **Pomnik mogiła zbiorowa** 17 żołnierzy WP z 1939 roku..
- **Mogiły zbiorowe** ludności cywilnej i żołnierzy AK z Powstania Warszawskiego, w których spoczywa 110 osób.
- **Pomnik mogiła** dowódcy 1 kompanii 7 pp AK „Garłuch” por. Stanisława Bodycha ps. „Rawicz” rozstrzelanego przez Niemców w Lasach Sękocińskich 9 grudnia 1944 roku.
- **Pomnik mogiła** małżonków Antoniny i Edwarda Falborskich, zamordowanych przez Niemców 12 grudnia 1944 roku w Ursusie za niesienie pomocy uczestnikom Powstania Warszawskiego.

UL. RYNKOWA 8, budynek Ochotniczej Straży Pożarnej

Tablica mosiężna upamiętniająca powstanie i działalność Ochotniczej Straży Pożarnej w latach wojny.

UL. GEN. KAZIMIERZA SOSNKOWSKIEGO 9

Pomnik głaz poświęcony Naczelnemu Wodzowi Polskich Sił Zbrojnych gen. broni Kazimierzowi Sosnkowskiemu. Na głazie umieszczona **płyta granitowa** z wykutym popiersiem generała oraz napisem: *"Generałowi Broni Kazimierzowi Sosnkowskiemu 1885-1969. Społeczeństwo Ursusa - sierpień 1994 rok".*

UL. GEN. KAZIMIERZA SOSNKOWSKIEGO 34, kaplica przy kościele św. Józefa

Tablica mosiężna, odsłonięta w 1964 roku, umieszczona na ścianie po lewej stronie kaplicy, poświęcona żołnierzom AK batalionu „Miotła” poległym w latach 1939-1945.

UL. TRAKTORZYSTÓW 1, przy bramie głównej ZM „Ursus”

Pomnik z tablicą upamiętniającą obóz przejściowy dla ludności Warszawy wypędzonej po upadku Powstania Warszawskiego. Napis na tablicy: *"Na terenie dawnych Państwowych Zakładów Inżynierii „Ursus” w październiku 1944 roku znajdował się hitlerowski obóz przejściowy dla ludności Warszawy wysiedlanej po upadku Powstania Warszawskiego. Z bram tych zakładów wyjeżdżały transporty cywilnej ludności do obozów koncentracyjnych, obozów pracy oraz na tułaczkę w głąb Generalnego Gubernatorstwa. W 42 rocznicę dla pamięci pokoleń Polaków pracownicy ZM „Ursus” i mieszkańcy Warszawy".* Pomnik odsłonięto 2 października 1986 roku.

UL. TRAKTORZYSTÓW, teren ZM "Ursus"

Trzy tablice ku czci poległych w walce i pomordowanych przez Niemców w latach 1939-1945 110-ciu pracowników ZM „Ursus”.

UL. WALEREGO SŁAWKA 9, teren Szkoły Podstawowej nr 4

- **Pomnik** wykonany z żeliwa wg projektu Jana Graczyka upamiętniający działalność tajnych drużyn harcerskich na terenie Ursusa i okolic w latach 1939-1945.
- **Tablice** mosiężne poświęcone dowódcom batalionu AK „Miotła”, poległym w Powstaniu Warszawskim.

TWORKI

UL. PARTYZANTÓW, CMENTARZ na terenie Szpitala

- **Mogiły** żołnierzy z kampanii wrześniowej oraz mieszkańców wygnanych z Warszawy, którzy zmarli w tut. Szpitalu.
- **pomnik** upamiętniający zbrodnie Niemców dokonane na psychicznie chorych. Pomnik stanął w miejscu, gdzie chowano bezimiennych zmarłych. Stoi tu od 27 września 1972 roku.

Przedstawione w naszych Zeszytach lakoniczne opisy MIEJSC PAMIĘCI, są niepełne. Wszystkich chętnych do pogłębienia swoich wiadomości o tamtych czasach zapraszamy na portale www.sppw1944.org.pl; www.tpw.org.pl oraz:

STOWARZYSZENIE
PAMIĘCI
POWSTANIA
WARSZAWSKIEGO
1944 r.

Program

Obroza

TOWARZYSTWO
PRZYJACIÓŁ
WARSZAWY
ODDZIAŁ
AKADEMICKI

Szanowni Państwo!

Program „Obroza” to kolejne przedsięwzięcie Stowarzyszenia Pamięci Powstania Warszawskiego 1944 służące przywracaniu pamięci o żołnierzach Polskiego Państwa Podziemnego. Realizujemy je wspólnie z Towarzystwem Przyjaciół Warszawy.

„Obroza” to kryptonim VII Obwodu Okręgu Warszawskiego Armii Krajowej, utworzonego na obszarze przedwojennego powiatu warszawskiego. Mimo iż część tych terenów została objęta granicami miasta Warszawy, działania polskich żołnierzy latem i jesienią 1944 r. „na przedpolach Warszawy” we współczesnej świadomości potocznej rzadko kojarzone są z Powstaniem Warszawskim, choć tereny te widziały wówczas szereg bitew i potyczek ściśle związanych z walkami w stolicy.

Wyzwolenie Legionowa i zwycięska bitwa pod Chotomowem; dzieje grupy „Kampinos”, opartej na doborowo uzbrojonym Zgrupowaniu Stołpecko-Nalibockim Armii Krajowej, przybyłym w brawurowym marszu z kresów Rzeczypospolitej pod dowództwem por. Adolfa Pilcha; bój pod Pęcicami oddziałów IV Obwodu AK „Ochota” zakończony 2 sierpnia wymordowaniem wziętych do niewoli powstańców; wolicie boje Kompanii Warszawskiej utworzonej z oddziałów mokotowskiego V Rejonu V Obwodu AK „Oaza”; przebieg oddziałów Mokotowa, Ochoty i „Obroży”, zgromadzonych w Lasach Chojnowskich pod dowództwem płk. Mieczysława Sokołowskiego, na Sadybę; bitwa pod Jaktorowem i wędrówka ocalałych resztek grupy „Kampinos” do Gór Świętokrzyskich - każdy z tych epizodów chwały oręża polskiego mógłby stać się tematem wielkiego filmu fabularnego. Żaden jednak się nie stał. Od dwudziestu sześciu lat wydarzenia te przebijają się

powoli z pamięci prywatnej, przekazywanej uprzednio tylko szeptem w rodzinach, do oficjalnej historiografii. Wyraźne przyspieszenie odtwarzania

pamięci narodowej nastąpiło dzięki otwarciu Muzeum Powstania Warszawskiego, ale nadal jest wiele do zrobienia.

Naszym zadaniem, społeczników skupionych w Stowarzyszeniu Pamięci Powstania Warszawskiego 1944, było i jest przywracanie pamięci. Stąd, między innymi, zamysł tych wycieczek - sesji terenowych wizytujących kolejne rejony VII Obwodu AK „Obroża”.

„Obroża” to jeden z najważniejszych programów Stowarzyszenia w tym roku. Najwięcej pracy wkładamy jednak w wykorzystanie faktu, że „świadkowie historii” nadal są wśród nas. To ostatni czas, gdy można spotkać i posłuchać uczestników Powstania. Organizujemy spotkania z nimi, spisujemy ich relacje.

Szczególnie zapraszam Państwa na cykliczne spotkania ze „świadkami historii” w Muzeum Powstania Warszawskiego, w sali Jana Nowaka-Jeziorańskiego, w każdą третią sobotę miesiąca (z wyjątkiem lipca i sierpnia) o godz. 11.00.

Prowadzimy - w dziewięciu językach - rozbudowany portal (www.sppw1944.org), zawierający liczne teksty o Powstaniu, relacje powstańcze, mapy miejsc pamięci oraz wiele unikalnych informacji, zdjęć i ilustracji. Raz na pół roku wydajemy „Zeszyty Pamięci Powstania Warszawskiego”. Organizujemy też szkolne konkursy artystyczne i historyczne.

Nasze działania staramy się realizować we współpracy z instytucjami publicznymi. Jesteśmy wdzięczni za wsparcie programu „Obroża” samorządom powiatów legionowskiego, warszawskiego zachodniego i piaseczyńskiego oraz za pomoc licznych ludzi dobrej woli, wolontariuszy i pracowników instytucji działających na tym terenie, szczególnie zaś za życzliwość leśników Lasów Państwowych i Kampinoskiego Parku Narodowego.

dr inż. Maciej Białecki

Prezes Stowarzyszenia Pamięci Powstania Warszawskiego 1944

STOWARZYSZENIE
PAMIĘCI
POWSTANIA
WARSZAWSKIEGO
1944 r.

Program

Obroza

TOWARZYSTWO
PRZYJACIÓŁ
WARSZAWY
ODDZIAŁ
AKADEMICKI

Nasz **Program OBROŻA**, poświęcony żołnierzom AK oraz funkcjonariuszom Polskiego Państwa Podziemnego pracującym, służącym i walczącym wokół Warszawy – dobiegł końca.

To już ostatnie poświęcona „OBROŻY” WIZJA TERENOWA i Zeszyt Problemowy Towarzystwa Przyjaciół Warszawy.

W imieniu swoim oraz Zarządu Głównego TPW dziękuję wszystkim uczestnikom, przede wszystkim za udział, ale także za przychylność i sympatię wobec organizatorów oraz realizatorów **Programu**. Dziękuję Zarządowi Stowarzyszenia Pamięci Powstania Warszawskiego 1944 r., za objęcie **Programu** patronatem oraz za wsparcie merytoryczne, organizacyjne i finansowe. A przede wszystkim dziękuję za sprawne przeprowadzenie WIZJI TERENOWYCH Stowarzyszeniu Monopol Warszawski oraz wszystkim wolontariuszom z Oddziałów Akademickiego, KORT i Śródmieście – bez których nie byłoby możliwe sprawne przeprowadzenie imprez **PPROGRAMU**, w których wzięło udział kilkuset uczestników.

Prezes Zarządu Głównego TPW

dr Beata MICHALEC

ZESZYTY PROBLEMOWE TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ WARSZAWY

Zeszyt 5/5 z serii „Obroza”

Teksty: Beata MICHALEC, Maciej BIAŁECKI, Augustyn DOBIECKI; Zdjęcia: Augustyn DOBIECKI. Franciszek TRYNKA oraz archiwum TPW. Opracowanie: Marta i Augustyn DOBIECCY. nakład 100+30 egz.

Sierpień 2015 r.

COMPLIT

USŁUGI PROJEKTOWE

Warszawa ul. Poprzeczna 18K * Biuro: Józefów k. Warszawy ul. Kormoranów 34 * tel/fax 022 789 49 31

